

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-2-88-98>

УДК 379.8:061.2 – 053.5/.6: [37.015.31:502/504]

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-1625-3622>

*Олена Пащенко,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ*

МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА У ВИХОВАННІ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА

***Анотація.** У статті розглядається проблема патріотичного виховання на засадах соціального партнерства, наведено базову модель організації соціального партнерства з метою виховання громадянина-патріота.*

Мета статті полягає у визначенні сутності соціального партнерства у напрямку патріотичного виховання й побудові оптимальної моделі взаємодії різних соціальних інститутів у напрямку виховання громадянина-патріота на засадах соціального партнерства.

Основними завданнями визначено наступні: проаналізувати сучасний стан проблеми дослідження організації соціального партнерства у напрямку патріотичного виховання; дослідити досвід партнерської взаємодії суб'єктів патріотичного виховання; створити модель успішної взаємодії різних соціальних інститутів на засадах соціального партнерства з метою виховання громадянина-патріота. У дослідженні були використані теоретичні, емпіричні та статистичні методи.

У ході виконання дослідження було проаналізовано теоретичні та методичні джерела з проблеми дослідження, здійснено анкетування, статистичний та якісний аналіз результатів опитування й на основі цього визначено основоположні принципи побудови партнерських стосунків, визначено потенційних партнерів й основні форми взаємодії, спроєктовано базову модель соціального партнерства у вихованні громадянина-патріота.

Аналіз проблеми соціальної взаємодії у напрямку патріотичного виховання дозволяє визначити три етапи реалізації визначеної моделі соціального-партнерства. На першому етапі визначаються і формулюються загальні цілі взаємодії, спільні цінності та ресурси партнерів, формується стійка мотивація усіх учасників партнерської групи. На другому етапі відбувається планування партнерської діяльності, під час якого визначаються ресурси кожного з партнерів, розподіляється індивідуальна та колективна відповідальність. На третьому етапі безпосередньо реалізовується партнерська взаємодія задля досягнення спільної мети.

Новизна дослідження полягає у вивченні досвіду соціального партнерства саме у напрямку патріотичного виховання молоді й побудові базової моделі соціального партнерства у вихованні громадянина-патріота на основі визначених принципів взаємодії й механізмів ефективної партнерської діяльності.

***Ключові слова:** взаємодія, громадянин-патріот, модель, молодь, патріотизм, принципи партнерства, ресурси, середовище соціального партнерства, соціальний діалог, соціальне партнерство.*

© Олена Пащенко, 2021

Вступ. В умовах військової агресії у східній частині України (Донецька та Луганська області), що вже понад сім років вносить свої корективи у буденне життя кожного українця, виховання громадянина-патріота виходить на чи не найвищий щабель серед актуальних завдань держави та громади. Саме тому стратегія національно-патріотичного виховання,

затверджена Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019, визначає: «...В Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей» [10].

Патріотичне виховання молоді – основа стабільного розвитку країни в майбутньому. Цей процес тривалий за часом, складний за змістом і достатньо розбалансований з погляду методичного здійснення.

Сучасне розуміння патріотизму характеризується різноманітністю і неоднозначністю, що пояснюється складною природою цього явища, його багатим змістом і розмаїттям форм прояву. До того ж, проблема патріотизму розглядається дослідниками з точки зору різних історичних, соціально-економічних і політичних умов та сфер знань.

Успішність та результативність виховання громадянина-патріота може досягатися в умовах системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства, закладів освіти, сім'ї та окремих громадян-активістів на засадах соціального партнерства. Соціальне партнерство у сфері патріотичного виховання – це принципова необхідність, адже саме така система відносин різних соціальних груп орієнтована на досягнення суспільних інтересів із врахуванням особистісних та групових потреб [4].

Одним із кроків розбудови соціального діалогу (партнерства) на національному рівні є прийняття Закону України «Про соціальний діалог в Україні» [2; 12].

Соціальне партнерство у галузі освіти та виховання – відносно нова категорія. Його мета полягає у налагодженні особливого типу взаємодії закладів освіти із центральними та місцевими органами виконавчої влади, об'єднаннями роботодавців, профспілок, підприємствами різних форм власності й підпорядкування, органами служби зайнятості населення та іншими партнерами, направленою на максимальне узгодження інтересів всіх учасників цього процесу [7, 8].

Актуальність та необхідність соціального партнерства у вихованні громадянина-

патріота зумовлена низкою причин:

- соціальне партнерство дозволяє учасникам взаємодії ефективно відповідати на виклики суспільства;
- соціальне партнерство забезпечує прямий обмін ресурсами партнерів;
- соціальне партнерство будується на довгостроковій основі і взаємній довірі учасників;
- соціальне партнерство сприяє розширенню меж співпраці у напрямку патріотичного виховання.

Однак, незважаючи на значні розробки з проблеми налагодження соціального партнерства у різних сферах людської діяльності й тривалої розробки нормативної та методичної бази національно-патріотичного виховання, поки ще недостатньо досліджене питання створення оптимальної моделі соціального партнерства для виховання громадянина-патріота.

Мета та завдання. Мета статті полягає у визначенні сутності соціального партнерства у напрямку патріотичного виховання й побудові оптимальної моделі взаємодії різних соціальних інститутів у напрямку виховання громадянина-патріота на засадах соціального партнерства.

Основними завданнями визначено такі:

1. Проаналізувати сучасний стан проблеми дослідження організації соціального партнерства у напрямку патріотичного виховання.
2. Дослідити досвід партнерської взаємодії суб'єктів патріотичного виховання.
3. Створити модель успішної взаємодії різних соціальних інститутів на засадах соціального партнерства з метою виховання громадянина-патріота.

Методи дослідження. Нами були використані теоретичні, емпіричні та статистичні методи:

- *теоретичні:* вивчення та аналіз науково-педагогічних, соціологічних та психологічних досліджень з питань соціального партнерства та патріотичного виховання, узагальнення соціально-педагогічного досвіду щодо побудови моделі соціального партнерства;
- *емпіричні:* спостереження, анкетування, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, моделювання;

- *статистичні*: кількісний і якісний аналіз результатів анкетування.

Практична частина дослідження проводилася шляхом анонімного анкетування за допомогою Google-опитування. В анкетуванні взяли участь 116 учасників, серед яких були представники різних соціальних спільнот: працівники державних установ, учителі ЗЗСО, педагоги закладів позашкільної освіти, представники громадських організацій та об'єднань, батьки учнів ЗЗСО.

Результати дослідження. Анкетування представників різних соціальних груп, більшість з яких представляє педагогічна спільнота, мало на меті визначення потенційних партнерів у реалізації патріотичного виховання, основних принципів співпраці та пріоритетних напрямків діяльності у вихованні громадянина-патріота та виявило розподіл соціальних ролей респондентів, який представлено на *рис. 1*.

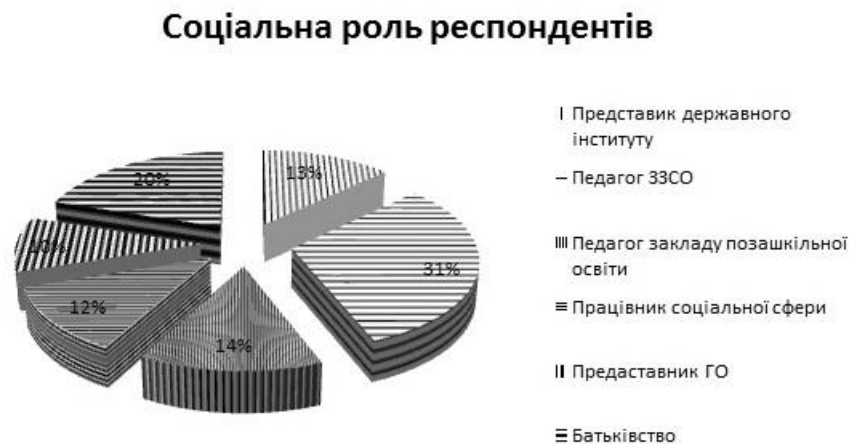


Рис. 1. Соціальна роль учасників анкетування

Партнерами у вихованні громадянина-патріота респонденти вбачають в першу чергу державні інститути, заклади загальної середньої та позашкільної освіти, громадські організації та молодіжні об'єднання і батьківство. Менш важливу роль учасники анкетування відвели працівникам соціальної сфери та засобам масової інформації. Майже поза увагою залишилися заклади дошкільної та вищої освіти й окремі громадяни-активісти (*рис. 2*).

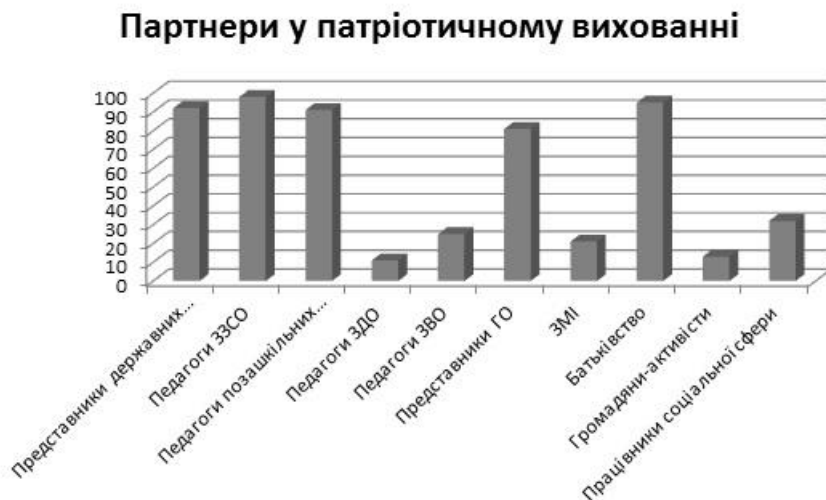


Рис. 2. Визначення потенційних соціальних партнерів у патріотичному вихованні

Реалізуючи патріотичне виховання на засадах соціального партнерства, варто керуватися принципами, визначеними Законом України «Про соціальний діалог в Україні», а саме:

- законності та верховенства права;
- репрезентативності і правоможності сторін та їх представників;
- незалежності та рівноправності сторін;
- конструктивності та взаємодії;
- добровільності та прийняття реальних зобов'язань;
- взаємної поваги та пошуку компромісних рішень;
- обов'язковості розгляду пропозицій сторін;
- пріоритету узгоджувальних процедур;
- відкритості та гласності;
- обов'язковості дотримання досягнутих домовленостей;
- відповідальності за виконання прийнятих зобов'язань.

З тим, що всі ці принципи є важливими, погодилося 94 % респондентів.

Пріоритетними напрямками виховання громадянина-патріота за результатами анкетування є наступні:

- виховання любові до своєї країни, соціальної відповідальності й громадянської компетентності, поваги до прав, свобод і обов'язків людини;
- виховання моральних почуттів, переконань і етичної свідомості;

- виховання працьовитості, відповідального ставлення до освіти, праці, життя;
- формування ціннісного ставлення до ресурсів своєї країни;
- виховання бережливого ставлення до природи та навколишнього середовища.
- стимулювання ініціативності, почуття відповідальності за власні вчинки.

Усі ці напрямки виховання і соціалізації важливі, доповнюють один одного і забезпечують розвиток громадянина-патріота на основі духовних, моральних і культурних традицій України.

На основі узагальнення теоретичних знань та з урахуванням результатів анкетування було створено базову модель соціального партнерства у вихованні громадянина-патріота (рис. 3).

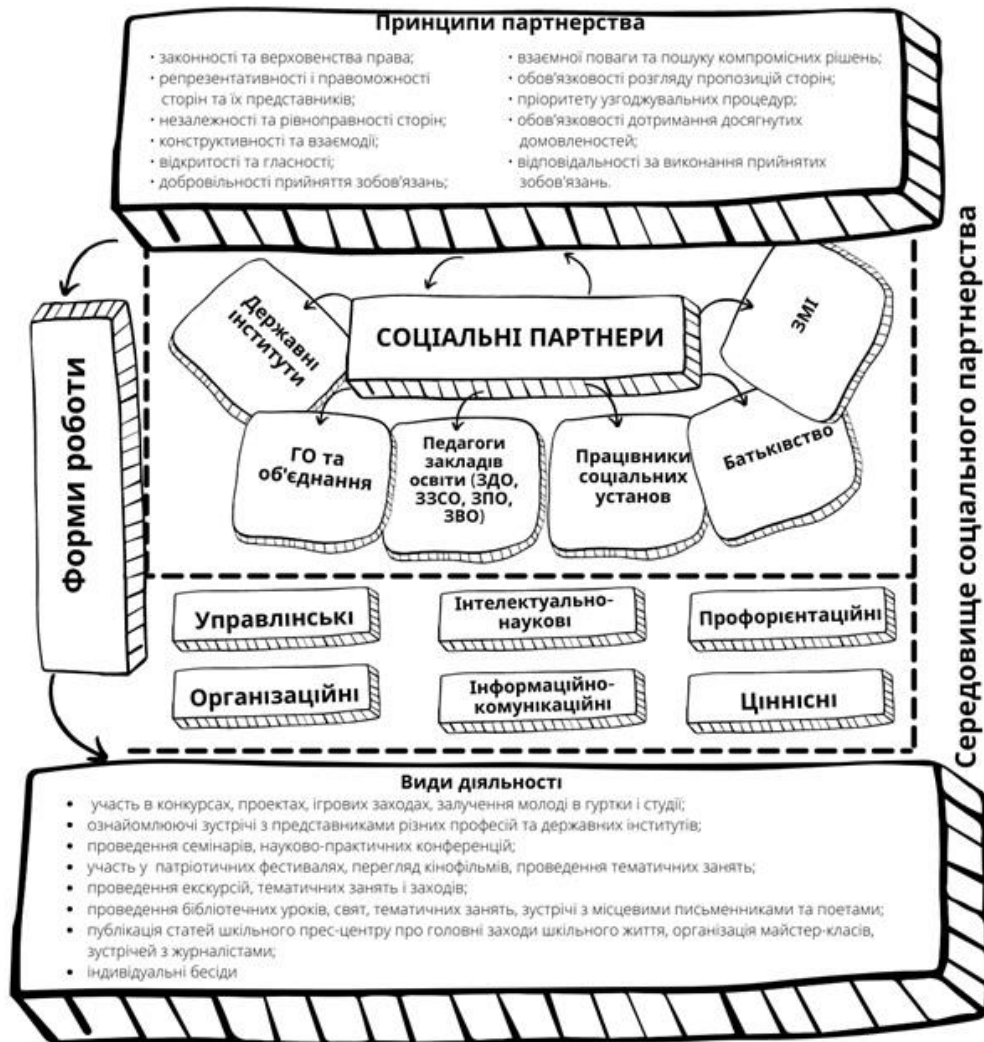


Рис. 3. Модель соціального-партнерства у вихованні громадянина-патріота

Соціальне партнерство відповідно даної моделі формується у три етапи. Перший етап – знайомство. На даному етапі визначаються і формулюються загальні цілі взаємодії, спільні цінності та ресурси партнерів. Саме наявність спільних цілей – важливий чинник для побудови партнерства. Також важливе значення має визначення взаємної корисності партнерів, тобто усвідомлення можливостей один одного. Від цього залежить розподіл зусиль учасників для досягнення бажаної ефективності. На цьому етапі необхідно провести мінімум два заходи: моніторинг запитів і ресурсів партнерів та «ціннісний аудит». Основним підсумком першого етапу має стати сформованість у партнерів стійкої мотивації до здійснення спільної діяльності.

Другий етап – планування партнерської діяльності. На цьому етапі партнери, визначившись з напрямком взаємодії і ресурсами, проєктують конкретні програми спільної роботи, розподіляють відповідальність. Як підсумок другої ланки – мають бути визначені ролі й сфера відповідальності кожного партнера та конкретні строки реалізації запланованого проєкту.

Третій етап – безпосередньо партнерство. Важлива складова партнерських відносин – свобода та усвідомленість вибору в різних формах взаємодії. По завершенню третього етапу важливо здійснити моніторинг результативності партнерської діяльності у вихованні громадян-патріотів.

Обговорення. У своєму дослідженні «Система соціального партнерства як регулятор соціально-трудова відносин в умовах трансформації українського суспільства» І. Дубровський розглядає соціальне партнерство як більш високий рівень соціального діалогу, який передбачає демократичність принципів управління, повну самоідентифікацію сторін зі своєю соціальною групою, усвідомлення спільності інтересів, цінностей [3].

У результаті успішної реалізації соціального-партнерства задовольняються актуалізовані в Указі Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» від 18 травня 2019 року № 286/2019 потреби, а саме: «...впровадження ефективного механізму формування та реалізації державної політики у сфері національно-патріотичного виховання; формування активної громадянської позиції; сприяння створенню, розвитку, підвищенню якості, а також популяризації україномовного культурно-інформаційного продукту та забезпеченню доступу до нього; здійснення постійної комунікації з громадянським суспільством з питань національно-патріотичного виховання;

розвиток духовності і моральності у суспільстві, утвердження традиційних сімейних цінностей; усунення впливів держави-агресора в інформаційній, освітній, культурній сферах України; проведення єдиної державної інформаційно-просвітницької політики щодо національно-патріотичного виховання; запобігання перетворенню інформаційного простору на поле маніпуляцій суспільною свідомістю, продукування ціннісної дезорієнтації; впровадження єдиного методичного та термінологічного підходу до процесу національно-патріотичного виховання; формування та впровадження єдиних стандартів щодо процесів, суб'єктів, їх компетенції та повноважень, якості діяльності у сфері національно-патріотичного виховання; підготовка кваліфікованого кадрового потенціалу в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, у закладах освіти, молодіжних центрах для організації та здійснення програм, проектів та заходів із національно-патріотичного виховання, розвиток низової ланки в системі координації виховних процесів у цьому напрямі; підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення та розвитку інфраструктури у сфері національно-патріотичного виховання».

Взаємодія в партнерському середовищі, визначеному моделлю, сприяє підвищенню почуття відповідальності і причетності громадськості за вирішення зазначених завдань; створенню основи для подальшого співробітництва, створенню відкритої, довірливої та творчої атмосфери всередині команди; відсутності зайвих ієрархій в організаційній структурі [13, с. 1].

Безперечно, представлена базова модель соціального партнерства у вихованні громадянина-патріота потребує доповнення та доопрацювання та вже на цьому етапі вона визначає головні акценти соціального партнерства у напрямку патріотичного виховання молоді.

Висновки. Новизна дослідження полягає у вивченні досвіду соціального партнерства у напрямку патріотичного виховання й побудові моделі соціального партнерства у вихованні громадянина-патріота на основі визначених принципів взаємодії й механізмів ефективної партнерської діяльності.

Результати дослідження дають підставу для висновку, що соціальне партнерство є одним із стратегічних напрямків модернізації громадянсько-патріотичного виховання, адже це особливий тип спільної діяльності між суб'єктами освітнього процесу, який характеризується довірою, загальними цілями та цінностями, добровільністю,

довготривалістю відносин та визнанням взаємної відповідальності сторін за результат їхньої співпраці і розвитку. Сьогодні соціальні інститути суспільства, установи, громадські організації покликані брати участь в процесі виховання підростаючого покоління в дусі патріотизму, привчання молоді до загальнолюдських норм, культури відносин, спілкування і діяльності.

Основне значення соціального партнерства в сфері патріотичного виховання полягає в ефективній взаємодії, що забезпечує підвищення якості виховного процесу. Провідним механізмом, що дозволяє соціальному партнерству відігравати важливу роль у вихованні громадянина-патріота, є створення в ході взаємодії партнерів максимально розширеного виховного середовища, в якому долається розрив між тими, хто ставить цілі й завдання та тими, хто їх реалізовує.

Список використаних джерел

1. Rogachev M. A., Rogacheva L. I., Pishchulin V. I. & Fadeeva O. M. Social Partnership as an Effective Form of Public-Social Interaction. *Indian Journal of Science and Technology*. № 9. 2016. С. 1–5. URL: <https://indjst.org/articles/social-partnership-as-an-effective-form-of-public-social-interaction> (Дата звернення: 21.06.2021).
2. Власюк Т. М. Соціальне партнерство як одна з умов соціалізації та самореалізації особистості школяра. 2019. URL: <https://cutt.ly/Cn2shiG> (Дата звернення: 21.06.2021).
3. Дубровський І. М. *Система соціального партнерства як регулятор соціально-трудоких відносин в умовах трансформації українського суспільства (соціологічний аналіз)*. [Неопубл. дис. канд. соціологічних наук.]. Харківський національний університет ім. В. М. Каразіна. 2001.
4. Жуков В., Скуратівський В. *Соціальне партнерство в Україні: Навч. посібник*. УАДУ. 2001.
5. Закон України «Про соціальний діалог в Україні» від 23.12.2010. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. № 28. 2011.
6. Засади соціального партнерства, вироблені МОП. URL: http://library.wunu.edu.ua/files/EVD/econ_praci_i_soc_vidnosyn.pdf (Дата звернення: 21.06.2021), 103-109.
7. Лагодюк, В. Ю. Дієве партнерство – успішна школа! *Управління освітою*. № 10-12). № 2017. С. 1-32.
8. Лісова Н. Соціальне партнерство як основа державно–громадського управління загальною середньою освітою. *Психолого–педагогічні проблеми сільської школи*. № 54, 2016. С. 183–191.
9. Мірошніченко О. Система показників стану соціального партнерства в Україні та її інформаційне забезпечення. *Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України: зб. наук. пр., Тернопіль: Економічна думка*. № 7. 2002. С. 200–205.
10. Петрочко Ж. В., Окушко Т. К. Національно-патріотичне виховання в Україні у контексті сучасних викликів. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України)*. Збірник наукових праць. 2017. С. 45-51.
11. Указ Президента України «Про стратегію патріотичного виховання» від 18 травня 2019 року № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (Дата звернення: 21.06.2021).

12. Українець С. Соціальне партнерство в Україні: перспективи законодавчого регулювання. *Україна: аспекти праці*. № 2. 1998. С. 22–25.
13. Щербак Л. В. *Створення системи соціального партнерства у сфері професійно-технічної освіти: метод. рекомендації*. Геопринт. 2008.

References

1. Rogachev, M. A., Rogacheva, L. I., Pishchulin, V. I. & Fadeeva, O. M. (2016). Social partnership as an effective form of public-social interaction. *Indian Journal of Science and Technology*, 9, 1–5. Retrieved from <https://indjst.org/articles/social-partnership-as-an-effective-form-of-public-social-interaction>
2. Vlasjuk, T. M. (2019). *Sotsialne partnerstvo yak odna z umov sotsializatsii ta samorealizatsii osobystosti shkoliara* [Social partnership as one of the conditions of socialization and self-realization of the student's personality]. Retrieved from <https://cutt.ly/Cn2shiG>
3. Dubrovskiy, I. M. (2001). *Systema sotsialnoho partnerstva yak rehuliator sotsialno-trudovykh vidnosyn v umovakh transformatsii ukrainskoho suspilstva (sotsiologichnyi analiz)* [The system of social partnership as a regulator of social and labor relations in the transformation of Ukrainian society (sociological analysis)]. Kharkiv.
4. Zhukov, V. & Skurativskiy, V. (2001). *Sotsialne partnerstvo v Ukraini* [Social partnership in Ukraine]. UADU.
5. *Zakon Ukrayiny «Pro sotsialnyi dialoh v Ukraini»* [Law of Ukraine «On Social Dialogue in Ukraine»]. 23.12.2010.
6. *Zasady sotsialnoho partnerstva, vyrobleri MOP* [Principles of social partnership]. Retrieved from http://library.wunu.edu.ua/files/EVD/econ_praci_i_soc_vidnosyn.pdf
7. Lahodiuk, V. Yu. (2017). Diieve partnerstvo – uspishna shkola [Effective partnership is a successful]. *Upravlinnia osvitoiu, 10-12*, 11-32.
8. Lisova, N. (2016). Sotsialne partnerstvo yak osnova derzhavno–hromadskoho upravlinnia zahalnoiu serednoiu osvitoiu [Social partnership as a basis of state and public management of general secondary education]. *Psykhologo–pedagogichni problemy silskoi shkoly*, 54, 183–191.
9. Miroshnychenko, O. (2002). Systema pokaznykiv stanu sotsialnoho partnerstva v Ukraini ta ii informatsine zabezpechennia [The system of indicators of the state of social partnership in Ukraine and its information support]. *Rehionalni aspekty rozvytku i rozmishchennia produktyvnykh syl Ukrainy*, 7, 200–205.
10. Petrochko, Zh. V., & Okushko, T. K. (2017). Natsionalno-patriotychne vykhovannia v Ukraini u konteksti suchasnykh vyklykiv [National-patriotic education in Ukraine in the context of modern challenges]. *Naukove zabezpechennya rozvytku osvity v Ukraini: aktualni problemy teorii i praktyky (do 25-richchya NAPN Ukrayiny)* (pp. 45-51).
11. the President of Ukraine. (2019). *Pro stratehiiu patriotychnoho vykhovannia* [On the strategy of patriotic education]. (*Decree No. 286/2019*, May 18). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>
12. Ukrainets, S. (1998). Sotsialne partnerstvo v Ukraini: perspektyvy zakonodavchoho rehuliuвання [Social partnership in Ukraine: Prospects for legislative regulation]. *Ukraina: aspekty pratsi*, 2, 22–25.
13. Shcherbak, L. V. (2008). *Stvorennia systemy sotsialnoho partnerstva u sferi profesiino-tekhnichnoi osvity* [Creation of a system of social partnership in the field of vocational education]. Heoprint.

*Pashchenko Olena,
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv*

MODELS OF SOCIAL PARTNERSHIP IN EDUCATION OF CITIZEN-PATRIOT

Abstract. *The article considers the problem of patriotic education based on social partnership, the basic model of the organization of social partnership for the purpose of education of the citizen-patriot is resulted.*

The purpose of the article is to determine the essence of social partnership in the direction of patriotic education and build an optimal model of interaction of various social institutions in the direction of education of a citizen-patriot on the basis of social partnership.

The main tasks are the following: to analyze the current state of the problem of studying the organization of social partnership in the direction of patriotic education; to explore the experience of partnership between the subjects of patriotic education; to create a model of successful interaction of various social institutions on the basis of social partnership in order to educate a citizen-patriot. Theoretical, empirical and statistical methods were used in the study.

During the research the theoretical and methodical sources on the research problem were analyzed, the questionnaire, statistical and qualitative analysis of the survey results were carried out and on this basis the basic principles of building partnerships were determined citizen-patriot.

Analysis of the problem of social interaction in the direction of patriotic education allows us to identify three stages of implementation of a certain model of social partnership. At the first stage the general purposes of interaction, common values, resources of partners are defined and formulated, the steady motivation of all participants of partner group is formed. In the second stage, the planning of partnership activities takes place, during which the resources of each partner are determined, individual and collective responsibilities are distributed. At the third stage, partnership is directly implemented in order to achieve a common goal.

The novelty of the research is to study the experience of social partnership in the direction of patriotic education of youth and build a basic model of social partnership in the education of a citizen-patriot based on certain principles of interaction and mechanisms of effective partnership.

Key words: *citizen-patriot, interaction, model, patriotism, principles of partnership, resources, environment of social partnership, social dialogue, social partnership, youth.*

Стаття надійшла до редакції 18.07.2021.
Стаття прийнята до публікації 26.07.2021.